

Onwenselijk gebruik van wettelijke instellingsnamen, graden en titels in het hoger onderwijs

Rapport

Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Wouter van Casteren
Steffie Hampsink
Marc Thomassen
Anja van den Broek

ResearchNed
december 2011

© 2011 ResearchNed Nijmegen in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1 Aanleiding onderzoek en beleidsontwikkelingen	4
2 Onderzoeksvragen en onderzoeksverantwoording	6
2.1 Onderzoeksvragen	6
2.2 Onderzoeksmethoden	6
2.2.1 Websearch	6
2.2.2 Analyse sociale media	7
2.2.3 Enquête en interview werkgevers	8
2.2.4 Bevraging ambassades	8
2.2.5 Gesprekken met overige informanten	8
2.2.6 Literatuuronderzoek	9
2.3 Beperkingen en reikwijdte onderzoek	9
3 Achtergronden	10
4 Onderzoekresultaten	11
4.1 Opleidingenkant: uitkomsten websearch	11
4.2 Vraagkant: werkgevers en studenten	15
4.2.1 Resultaten enquête en interviews onder werkgevers	16
4.2.2 Analyse sociale media	18
4.2.3 Overige bevraging: ambassades, toelatingscommissies	18
5 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	20

Inleiding

In opdracht van het ministerie van OCW heeft ResearchNed onderzoek gedaan naar het onwenselijk gebruik van wettelijke instellingsnamen, graden en titels in het hoger onderwijs. Het onderzoek diende antwoord te geven op de vragen hoe vaak het voorkomt dat 'instellingen buiten het bestel' onterecht suggereren erkend te zijn als universiteit of hogeschool of onterecht suggereren erkende diploma's af te geven. Ook was de vraag wie en hoeveel personen daarvan gebruikmaken. Meer inzicht hierin is wenselijk ter onderbouwing van eventuele aanscherping van de regelgeving ter zake.

Instellingen buiten het bestel zijn alle onderwijsaanbieders die niet door OCW zijn erkend als 'rechtspersoon hoger onderwijs' en daarmee niet geregistreerd zijn in het CROHO (Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs) en geen accreditatie van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) bezitten. Deze instellingen mogen geen hbo- en wo-diploma's afgeven. Tezamen bieden deze particuliere instellingen een uitgebreid scala aan opleidingen, trainingen en cursussen aan, waarvan bij het grote merendeel duidelijk is dat die buiten het bestel van het hoger onderwijs vallen. Bij sommige communicatie-uitingen vanuit instellingen buiten het bestel wordt evenwel in meer of mindere mate de indruk gewekt dat er wel sprake is van erkende diploma's en graden. In veel gevallen gaat het daarbij om relatief subtiele vormen van marketing waarbij de kwaliteit van de aangeboden opleiding zo ver als het kan wordt opgeklopt. In sommige gevallen kan bedrog in het spel zijn, zodra ronduit gelogen wordt over accreditatie door de NVAO.

Van een heel andere orde dan instellingen die feitelijk onderwijs verzorgen, zijn de zogeheten diplomamills die geen andere tegenprestatie voor een diploma vragen dan geld. Een tussenvorm zijn de niet bonafide EVC-aanbieders, waarbij de EVC-procedure in de praktijk weinig kan voorstellen en er feitelijk een verkapte diplomamill aan het werk is.

Het onderscheid tussen deze drie vormen van instellingen buiten het bestel (onderwijsaanbieders die onzorgvuldig of misleidend communiceren over hun opleidingen, EVC-aanbieders en diplomamills) hanteren we doorheen dit rapport.

Valse of verkeerde verwachtingen over de status van een diploma of de handel in valse diploma's van diplomamills of malafide EVC-aanbieders vormen een bedreiging voor het vertrouwen bij (aankomend) studenten en bij werkgevers. De kans op devaluatie van erkende diploma's is aanwezig vanwege de toename in het aantal diploma's op de markt aangezien het makkelijker wordt om aan een diploma te komen. Ook zijn dergelijke diploma's voor een leek soms moeilijk te onderscheiden van echte diploma's. Hierdoor komt de waarde van erkende diploma's in het geding. Vanwege deze belangen is er vanuit de politiek en het ministerie behoefte aan meer inzicht in deze kwestie en aan mogelijk ingrijpen.

Belangrijke overweging is dat ook aan de kant van de particuliere opleidingen er zorgen zijn over onwenselijk gedrag. Onduidelijkheid of liegen over de status van een opleiding kan immers leiden tot oneerlijke concurrentie. Bovendien kan een onduidelijk aanbod studenten juist afschrikken. Daarom is er ook aan de kant van de particuliere onderwijsinstellingen) behoefte aan duidelijke regelgeving, heldere wettelijke kaders en zoveel mogelijk transparantie met betrekking tot de status en de kwaliteit van alle op de markt aangeboden opleidingen, trainingen en cursussen.

1 Aanleiding onderzoek en beleidsontwikkelingen

Signalen over valse diploma's en zorgen over onzorgvuldig gebruik van namen en aanduidingen als hogeschool, universiteit en 'hoger beroepsonderwijs' zijn er al langer. Over de hele wereld wordt regelmatig gepubliceerd over diplomamills waar je tegen betaling een diploma kunt afnemen. Door de opkomst van het internet is er daarbij voor consumenten veel veranderd. Een enorm scala aan onderwijsaanbod is met een paar klikken te vinden. Hierdoor is het voor onderwijsaanbieders levenszaak geworden om zich nog beter met hun aanbod te onderscheiden. In dat streven kunnen grenzen opgezocht worden en kan de status en de kwaliteitsborging van een opleiding opgepoetst worden. In die zin wijken de particuliere onderwijsinstellingen niet af van andere marktpartijen die producten of diensten in de markt zetten. Bij onderwijs, waarbij er ook een civiel effect in het geding is, is er uiteraard behoefte aan meer dan gemiddelde zorgvuldigheid, transparantie en (gedrags)regels.

Wettelijke bescherming

De wettelijke bescherming van titels en graden is momenteel matig te noemen. Binnen de Nederlandse wet zijn de begrippen universiteit c.q. 'university' of hogeschool c.q. 'university of applied sciences' niet strafrechtelijk beschermd. De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) benoemt dat er "rechtspersonen voor hoger onderwijs" zijn die bachelor en master opleidingen kunnen aanbieden. In Nederland en Vlaanderen is de NVAO verantwoordelijk voor het accrediteren van opleidingen in het hoger onderwijs. Accreditatie door de NVAO leidt tot opname van de geaccrediteerde opleiding in het CROHO (Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs) en geeft de instelling het recht om een erkend diploma af te geven voor het met goed gevolg afronden van de in het CROHO opgenomen opleiding. Diploma's die afgegeven zijn door niet-erkende instellingen of niet-geaccrediteerde opleidingen zijn niet rechtsgeldig.

Ook op het gebied van graden en titels is er slechts beperkte strafrechtelijke bescherming. Met de invoering van het internationale bachelor-master systeem in het Nederlandse hoger onderwijs veranderde de titulatuur van afgestudeerden. Titels die in het verleden behaald werden (meester, doctorandus of ingenieur) zijn wettelijk beschermde titels. Bachelor en master zijn graden en niet wettelijk beschermd.

De matige wettelijke bescherming laat nu veel ruimte aan het veld. In het vervolg van dit rapport wordt gemakshalve bij verschillende vormen van dubieuze of onzorgvuldige marktcommunicatie gesproken van '(mogelijke) misleiding' of '(mogelijk) misleidend'. Sommige communicatie-uitingen van onderwijsaanbieders zijn dan wel (mogelijk) onwenselijk of onzorgvuldig, maar zolang de wettelijke kaders onduidelijk of ruim blijven, kan er in veel gevallen niet gesproken worden van misleiding in strafrechtelijk of wettelijk opzicht. Een voorbeeld is het gebruik van aanduidingen als 'hbo- of wo-opleiding'. Gebruik van die omschrijvingen kan verwarrend werken voor onderwijsconsumenten, maar is niet strikt verboden.

Beleidsontwikkelingen

In 2009 zijn Kamervragen¹ gesteld over het gebruik van de naam universiteit/hogeschool en het verlenen van titels en graden door niet erkende hoger onderwijsinstellingen en is er een motie² ingediend inzake de bescherming van de namen universiteit, hogeschool, university en university of applied science. In januari 2010 is naar aanleiding van deze motie een onderzoek³ verschenen naar de mogelijkheden van bescherming van instellingsnamen, graden en titels. In dit onderzoek zijn verschillende landen geselecteerd die een dergelijke bescherming bij wet kennen. Onderzocht is hoe in die landen erkenning

¹ Brieven van Minister Plasterk d.d. 2 maart 2009 (HO&S/BS/104511), d.d. 17 september 2009 (HO&S/BS/152713), d.d. 17 september 2009 (HO&S/BS/152717).

² Motie van het lid Jan Jacob van Dijk c.s. van 18 juni 2009 (T.K. 2008-2009, 31 821, nr. 41).

³ Zontjies, P.J.J., Nijssen, A.J. (2010) 'De universiteit': Onderzoek naar de bescherming van instellingsbenamingen, graden en titels.

van hogeronderwijsinstellingen en -opleidingen geregeld is, hoe de wettelijke beschermingsconstructie van de naam 'universiteit' werkt en hoe de handhaving gebeurt. Op grond van die analyse raadden de onderzoekers aan om de naam 'universiteit' te beschermen. Instellingen die ten onrechte de naam 'universiteit' voeren zouden dan vervolgd kunnen worden. Volgens de onderzoekers kan hierbij uitzondering worden geboden aan religieuze instellingen of instituties waarbij duidelijk is dat die geen verband houden met een bestaande universiteit (Zoontjes & Nijssen, 2010).

De staatssecretaris van OCW heeft in 2010 de belangrijkste adviezen van Zoontjes en Nijssen (2010) overgenomen. Daarbij stelt ze voor om maatregelen te treffen op het onbevoegd voeren van instellingsbenamingen, opleidingen en graden en daar een effectieve handhaving aan te verbinden. Er is wetgeving in voorbereiding die een betere bescherming biedt voor erkende instellingen en diploma's. In dat kader is er ook een diplomaregister aangekondigd.

Omdat er voor de overheid nu slechts beperkte wettelijke middelen zijn om op te treden, zijn er ook maatregelen genomen om studenten en werkgevers zoveel mogelijk objectieve informatie te verschaffen. Bij de NVAO en bij DUO kan informatie verkregen worden over de accreditatie van opleidingen. Bij laatstgenoemde heeft men toegang tot het centraal register van erkende opleidingen hoger onderwijs (CROHO). Op de website www.diplomamills.nl geeft het Coördinatiepunt Informatieverstrekking Diploma Mills (CIDM) meer informatie voor werkgevers, onderwijsinstellingen en personen die (in het buitenland) een opleiding willen volgen over de betrouwbaarheid van onderwijsaanbieders. Deze website is een gezamenlijk initiatief van de Nuffic en DUO. Via de website www.internationalstudy.nl worden buitenlandse studenten geïnformeerd over het Nederlandse studieaanbod en de accreditatie daarvan. Tevens kunnen (aankomende) studenten op de website www.studiekeuze123.nl de kwaliteit van de hoger onderwijsopleiding bekijken. Alle geaccrediteerde opleidingen zijn op deze website terug te vinden.

Het onderhavige onderzoek vindt plaats in het kader van bovenstaande beleidsvoornemens en dient ter onderbouwing van (aanvullende) beleidsmaatregelen.

2 Onderzoeksvragen en onderzoeksverantwoording

2.1 Onderzoeksvragen

Om een zo goed mogelijk beeld te geven van de huidige situatie heeft OCW de volgende vragen aan ResearchNed voorgelegd:

- Hoe vaak komt het voor dat instellingen die niet op grond van de WHW erkend zijn, in hun studievoorzichting en overige communicatie ten onrechte suggereren erkend te zijn als universiteit of hogeschool, of erkend hoger onderwijs aan te bieden of erkende graden, titels en diploma's af te geven?
- Wat voor gevallen van misleiding/onzorgvuldige communicatie door instellingen die niet zijn erkend op grond van de WHW, komen we tegen op de Nederlandse markt? Daarbij is gevraagd om speciaal te letten op buitenlandse aanbieders van hoger onderwijs die zich (voornamelijk) richten op anderstalige studenten, die Nederland als vestigingsland/loket gebruiken en suggereren dat ze door de Nederlandse overheid erkende graden verstrekken.
- Komt het voor dat oneigenlijk promotietrajecten plaatsvinden of Ph.D's op onterechte gronden worden afgegeven?
- Welk beeld ontstaat uit de inventarisatie van het soort aanbieders die het afgelopen jaar actief waren?
- Wat zijn de kenmerken van de klanten van dit soort onderwijs (studenten en werkgevers)? Zijn zij zich bewust van de status van dat onderwijs?
- Hoe vaak komt het voor dat iemand ten onrechte een titel of graad voert in Nederland, wordt dit in de regel op korte termijn ontdekt en wat zijn de consequenties?
- Is er sprake van een opwaartse of neerwaartse trend?
- Welke namen en graden moeten/kunnen worden beschermd en welke omschrijvingen kunnen worden vrijgelaten?

Door ResearchNed zijn op basis van deze vragen verschillende onderzoeksmethoden ingezet.

2.2 Onderzoeksmethoden

2.2.1 Websearch

De belangrijkste vindplaats van misleiding/onzorgvuldige communicatie door instellingen buiten het bestel, is het internet. In dit onderzoek is op drie manieren informatie verzameld over aanbieders van opleidingen die (mogelijk) misleidende teksten op internet publiceren:

1. handmatig zoeken door onderzoekers ResearchNed;
2. resultaten verzameld en aangereikt door externen, met name de onderwijsinspectie, het CIDM en het ministerie van OCW;
3. een geautomatiseerde zoektocht op internet.

De aldus verzamelde resultaten zijn door ResearchNed gecontroleerd en beoordeeld aan de hand van criteria (zie hoofdstuk 4) en op basis van die criteria geordend naar type/soort onzorgvuldig of misleidend gedrag.

Ad (1) Via de zoekmachine Google is door onderzoekers van ResearchNed in de periode september-november 2011 met verschillende zoektermen (Nederlands-, Engels- en Arabischtaalg) gezocht naar vormen van (mogelijk) misleidende communicatie over het opleidingsaanbod.

Ad (2) Het CIDM en de onderwijsinspectie verzamelen al langere tijd (niet op gestructureerde wijze) namen van instellingen die zich mogelijk onwenselijk gedragen. De dossiers van de inspectie en van het CIDM op dit punt zijn aan ResearchNed overgedragen. ResearchNed heeft deze resultaten gecontroleerd en geclassificeerd aan de hand van de opgestelde criteria.

Ad (3) In opdracht van ResearchNed heeft het bedrijf Parabots een grotendeels geautomatiseerde zoektocht op internet uitgevoerd om vormen van misleiding op te sporen. Daartoe heeft ResearchNed lijsten van Nederlandse en Engelse trefwoorden aangeleverd, die zijn gebruikt om Google-queries te maken en zoekresultaten te verzamelen. Daarbij is gebruik gemaakt van de Tor Browser, samen met Privoxy, om via externe proxies Google te benaderen. Dit resulteerde in lijsten van URLs die als uitgangspunt voor het zoeken naar de instellingen is gebruikt. Uit deze lijsten zijn de Wikipedia-pagina's en de forum-sites verwijderd. De lijsten van URLs zijn vervolgens geïmporteerd in XBots (de verzamelsoftware van ParaBotS) om de sites waar deze URLs toe behoren te downloaden. De resultaten zijn door XBots opgeslagen in een database. Door middel van een Perl-script zijn deze resultaten doorzocht op relevante sites. Als voorwaarde moest het woord 'contact' op een pagina staan, samen met één van enkele geselecteerde trefwoorden uit de oorspronkelijke lijst. Pagina's met woorden die in de 'stoplijst' staan werden niet meegenomen. In deze stoplijst staan alle actuele Croho-opleidingen en enkele woorden als 'jobs', 'vacature' en 'startpagina' – woorden die waarschijnlijk niet op een opleidings-site voorkomen. De gevonden pagina's zijn gegroepeerd op site-niveau. De voorpagina's van deze geselecteerde sites zijn daarna nog een keer handmatig bekeken op relevantie. Hiervoor is gebruik gemaakt van een Firefox-plugin die de mogelijkheid biedt om door een lijst van sites heen te bladeren, en sites uit deze lijst te verwijderen. Ongeveer tien procent van de geselecteerde Nederlandse sites bleek ook daadwerkelijk relevant. De voorpagina's van deze relevante sites zijn gedownload en uit de titel van deze pagina's zijn de namen van de instituten gehaald. De oorspronkelijke trefwoorden die op alle pagina's van de site voorkomen zijn toegevoegd aan de tabel om uitleg te geven over de basis waarop deze site geselecteerd is.

Dit proces is twee keer uitgevoerd, voor Nederlandse en voor Engelse trefwoorden. Er zijn in totaal 14.506 Nederlandstalige URLs verzameld. Op basis van deze URLs zijn er 259.426 pagina's gedownload met XBots. Deze pagina's horen bij 7.235 sites. Automatisch filteren met selectielijst en stoplijst (trefwoorden en Croho-lijst) leverde een verzameling van 1.054 sites op. Na inzet van de Firefox-plugin resulteerde uiteindelijk in 120 sites van twijfelachtige opleidingen. Met de Engelse trefwoorden zijn in totaal 10.502 URLs verzameld, op basis waarvan 236.355 pagina's zijn gedownload met XBots. Deze pagina's horen bij 5.568 sites. Deze verzameltaak leidde echter tot een te groot aantal irrelevante sites. Het lijkt dat sites van Nederlandse instituten voor internationale studenten zich moeilijk laten definiëren met een verzameling van trefwoorden. Daarom is hier een andere techniek toegepast, namelijk om lijsten te doorzoeken waarop twee door ResearchNed gegeven voorbeelden van dubieuze instituten vermeld staan. Dit heeft geleid tot een lijst van 25 instituten, waarvan het merendeel inderdaad gericht is op internationale studenten.

De uiteindelijke resultaten van Parabots zijn ten slotte nog eens handmatig gecheckt door onderzoekers van ResearchNed, waarbij een groot aantal resultaten afviel. De aldus opgeschoonde lijst is toegevoegd aan de resultaten die de onderzoekers van ResearchNed zelf vonden en aan de door anderen aangereikte resultaten. Gebleken is dat een belangrijk deel van het speurwerk handwerk vergt.

2.2.2 Analyse sociale media

Voor een select aantal 'dubieuze' aanbieders is door Parabots in opdracht van ResearchNed een zoektocht gedaan naar houders van diploma's afkomstig van die geselecteerde instellingen, die zich presenteren via het netwerk voor professionals LinkedIn (www.linkedin.com). Daarbij is de volgende werkwijze gehanteerd:

1. Google query met de namen van de instellingen en de site-restrictie: site:nl.linkedin.com;
2. verzameling en download van alle gevonden URLs;
3. relevante informatie uit de HTML is in een database gestopt, waarna met enkele nabewerkingen de leesbaarheid van de informatie is verhoogd;
4. controle of de naam van het instituut in het veld 'education' of 'education_info' (uitgebreide opleidingsinformatie) genoemd wordt;
5. export van de gefilterde informatie naar een MsAccess-database.

2.2.3 Enquête en interview werkgevers

In samenwerking met Cendris is een geselecteerd bestand van circa 7.000 werkgevers benaderd met een korte digitale enquête met vragen over ervaringen van werkgevers met dubieuze diploma's en hun eigen alertheid op mogelijk valse diploma's. De respons op deze enquête was, ondanks rappelling, zeer laag (2,5 %). Een lage respons is overigens niet ongebruikelijk voor dit soort enquêtes bij bedrijven over een problematiek die hen niet dagelijks aangaat.

Vanwege de lage respons is de enquête aangevuld met semigestructureerde (op de digitale vragenlijst gebaseerde) telefonische interviews met personeelsmedewerkers van (zeer) grote bedrijven en instellingen waarvan mag worden aangenomen dat zij jaarlijks veel hoogopgeleiden werven. Van de ruim twintig benaderde bedrijven is met dertien een interview geweest. Waar daar aanleiding voor was, is in de telefonische interviews dieper doorgevraagd. De enquêtes en de interviews leveren tezamen een beeld op van de werkgeverskant.

2.2.4 Bevraging ambassades

In overleg met de ministeries van OCW en Buitenlandse Zaken is een aantal ambassades benaderd met een digitale enquête. Dit is gedaan naar aanleiding van diverse signalen en vragen die de rijksoverheid en de onderwijsinspectie bereikten vanuit ambassades over mogelijk dubieuze diploma's die als oorsprong kennelijk in Nederland gevestigde of vanuit Nederland opererende instellingen hebben. Vooral Arabischtalige 'universiteiten', vaak gevestigd of met een postadres in Rotterdam of Den Haag zijn hierbij genoemd. De enquête is zowel uitgezet bij een aantal Nederlandse ambassades in buitenland als bij ambassades, consulaten of vertegenwoordigingen van die landen in Nederland.

Ook deze enquête had een lage respons. Aanvullend zijn telefonisch gesprekken gevoerd met enkele ambassadewerkers waarvan door de onderwijsinspectie of vanuit de ministeries van OCW en Buitenlandse zaken is aangegeven dat die beschikken over relevante informatie.

2.2.5 Gesprekken met overige informanten

Via gesprekken (telefonisch of face-to-face) en per e-mail is nadere informatie ingewonnen van:

Ria van 't Klooster	directeur NRTO
Paul Esveld	CPION/CEDEO/CRKBO
Helpdesk	kenniscentrum EVC
Herman de Leeuw	CIDM
Alfons Koch	toelatingscommissie Universiteit Leiden
Ashe Stil	toelatingscommissie Vrije Universiteit
Pierre Poell	toelatingscommissie hogeschool Inholland

2.2.6 Literatuuronderzoek

Er is in Nederland en daarbuiten veel onderzoek gedaan naar thema's die in het kader van het voorliggende onderzoek van belang zijn. Het gaat daarbij om drie hoofdthema's:

1. ervaringen van werkgevers met valse of dubieuze diploma's;
2. onderzoek naar diplomamills;
3. onderzoek naar leugens en aandikkingen in cv's.

Zover relevant zijn resultaten uit eerder onderzoek betrokken bij dit onderzoek.

2.3 Beperkingen en reikwijdte onderzoek

Het onderzoek heeft naar alle waarschijnlijkheid geen uitputtende lijst opgeleverd met instellingen die zich onwenselijk gedragen. Alhoewel er van uitgegaan mag worden dat elke onderwijsaanbieder graag gevonden wil worden door potentiële klanten, is dit toch lastig. Oorzaak is de grote diversiteit waarmee particuliere onderwijsaanbieders zich in de markt presenteren, naast het grote aantal onderwijsaanbieders dat zich überhaupt in de markt manifesteert. Vanuit een heel zuivere benadering van het onderscheid tussen de voor de wet erkende rechtspersonen voor hoger onderwijs en overige onderwijsaanbieders, zijn bij veel van die marketinguitingen wel in meer- of mindere mate kanttekeningen te plaatsen. De grote variatie en de omvang van de markt maakt het vinden van alle vormen van misleidende communicatie moeilijk. Bij het opstellen van een lijst van 'boosdoeners' speelt verder een rol dat het veld van onderwijsaanbieders dynamisch is. Aanbieders komen en gaan, veranderen van naam, fuseren en passen regelmatig hun marketing- en communicatiestrategie aan. Een lijst van aanbieders die zich bezondigen aan vormen van misleiding is daardoor snel verouderd.

Tweede opmerking is dat het onderzoek van ResearchNed geen forensisch onderzoek is geweest. Aanwijzingen voor misleiding of wangedrag bij opleidingen zijn daardoor wel te geven, maar voor onderbouwing van daadwerkelijke beschuldigingen achten wij in afzonderlijke gevallen steeds nader onderzoek nodig.

Vanwege deze beperkingen geeft het rapport in de eerste plaats inzicht in de grote verscheidenheid waarmee particuliere instellingen zich in de markt, c.q. op websites presenteren en in de mate waarin dat globaal voorkomt. Daarmee is vanuit dit onderzoek het type van de problematiek goed in te schatten. Moeilijker is te zeggen wat de verschillende marktaandeelen zijn van opleidingen die als dubieus zijn te betitelen. De grote verscheidenheid waarmee instellingen communiceren over hun opleidingsaanbod, maakt tellen en schatten moeilijk. Ook kan van informatie op websites niet worden afgeleid hoeveel studenten zich jaarlijks voor een opleiding inschrijven. Soms lijkt het te gaan om zeer kleine aantallen of niet-actief aanbod. In het kader van dit onderzoek was het niet doenlijk om per individueel geval uit te zoeken wat de actualiteit en omvang was van het onderzochte opleidingsaanbod.

Daarbij is het ook aan de zijde van studenten en werkgevers lastig om een precies beeld te krijgen van de werkelijke omvang van de problematiek. Door de grote verscheidenheid aan kwetsieve opleidingen is het zoeken en in kaart brengen van afnemers daarvan een bijkans ondoenlijke zaak. Ook het gebruik van regelrecht valse diploma's is aan de zijde van studenten lastig onderzoekbaar. Met de bovengenoemde onderzoeksmethodieken zijn valse diploma's niet op te sporen. In dat kader is wel bestaande literatuur in dit rapport weergegeven. Ook bij werkgevers kan nuttige informatie gevonden worden over valse of dubieuze diploma's. Daarover is in beperkte mate literatuur bekend en biedt het actuele onderzoek van ResearchNed aanvullende, nieuwe inzichten.

Een laatste en belangrijke kanttekening is dat het signaleren van mogelijk misleidende communicatie niet direct iets zegt over de kwaliteit van de aangeboden opleidingen. Die kan in voorkomende gevallen heel acceptabel zijn.

3 Achtergronden

In dit hoofdstuk worden de verschillende vormen van accreditatie, erkenning en registratie van hoger onderwijs kort behandeld. Belangrijkste onderscheid is dat tussen het wettelijke keurmerk op basis van accreditatie door de NVAO en de daarmee verbonden opname van opleidingen in het CROHO enerzijds en anderzijds de overige keurmerken en accreditaties die er in het onderwijsveld zijn.

Accreditatie is een niet beschermde en algemeen gebruikte naam die inhoudt dat een opleiding aan bepaalde basisstandaarden voldoet, zoals die zijn geformuleerd en gedeponereerd door een accreditatie verlenende organisatie. Het gaat dan met name om aspecten als het curriculum, de kwaliteit en samenstelling van de faculteit en de toelatingscriteria van de deelnemers. Accreditaties vormen een hulpmiddel voor het herkennen van kwaliteit. Voor erkenning door het ministerie van OCW en opname in het CROHO is zoals gezegd accreditatie door de NVAO een vereiste. Deze opleidingen hebben daarmee een wettelijk keurmerk.

Sommige in Nederland opererende instellingen geven aan opleidingen te verzorgen die leiden tot een diploma van een buitenlandse – meestal Angelsaksische – universiteit of melden geaccrediteerd te zijn door een buitenlandse instelling. Voor wettelijk erkende Nederlandse universitaire graden is accreditatie van de opleiding in Nederland door de NVAO vereist, behalve als de accreditatie valt onder afspraken over de wederzijdse erkenning van accreditatiebesluiten.

Het *promotierecht* is op grond van de Nederlandse wet voorbehouden aan de erkende Nederlandse universiteiten; hieraan is geen accreditatie verbonden.

Een groot deel van de niet in het CROHO opgenomen opleidingen is in de praktijk voorzien van één of meer niet wettelijke keurmerken of accreditaties. Meestal zijn het brancheorganisaties of beroeps- of belangenverenigingen die in een bepaalde sector of voor bepaalde beroepen accreditatie van opleidingen organiseren. Er zijn vele stichtingen en registers die stellen te accrediteren op het 'niveau' van hoger onderwijs (meestal hbo- of post-hbo-niveau). Veel daarvan zijn actief in de (alternatieve) gezondheidszorg of de financiële dienstverlening. Dit is ontstaan vanuit het legitieme streven van branches en beroepsverenigingen om ook voor de niet wettelijk erkende opleidingen en overige scholing die voor de branche of het beroep van belang zijn, de kwaliteit te borgen. Er is geen toezicht door de inspectie.

Registratie betekent kortweg dat een opleiding of instelling is opgenomen in een register. Dat kan het officiële CROHO zijn of een branche-register, maar bijvoorbeeld ook een register ten behoeve van fiscale vrijstellingen zoals het CRKBO (Centraal register Kortdurende Beroepsopleidingen). De registratieprocedure van het CRKBO bijvoorbeeld is qua kwaliteits- en niveautoetsing van de opleiding niet te vergelijken met de accreditatieprocedure van de NVAO.

Een bijzondere positie voor het niet in het CROHO geregistreerde opleidingsaanbod neemt het Centrum voor Post-Initieel Onderwijs Nederland (CPION) in. Bij het CPION kunnen particuliere instellingen hun post-initiële opleidingen laten registreren als 'officiële Registeropleiding'. Het CPION zorgt daarbij voor inhoudelijke toetsingen. Het CPION hanteert daarbij naar eigen zeggen strenge kwaliteitscriteria. Het CPION, noch de daaronder vallende stichtingen, spreken daarbij van accreditatie. Deelnemers die met goed gevolg deelnemen aan deze Registeropleidingen, worden opgenomen in een Abituriëntenregister en ontvangen een officieel, erkend diploma of certificaat van een van de onderstaande stichtingen:

- Stichting Post Wetenschappelijk Onderwijs Nederland (SPWO)
- Stichting Post Hoger Beroeps Onderwijs Nederland (SPHBO)
- Stichting Hoger Onderwijs Nederland (SHO)
- Stichting Post Middelbaar Beroeps Onderwijs Nederland (SPMBO)
- Stichting Permanente Educatie Nederland (SPEN)

4 Onderzoeksresultaten

4.1 Opleidingenkant: uitkomsten websearch

Het onderstaande verslag is gebaseerd op teksten op websites van onderwijsaanbieders die tussen 1 oktober en 1 december 2011 zijn aangetroffen. Het betreft nadrukkelijk een momentopname. De dynamiek in het onderzochte opleidingsaanbod is relatief groot. Enkele websites die in de onderzochte periode zijn aangetroffen, waren na 1 december 2011 niet meer (goed) bereikbaar. Ook zijn vanwege het onderzoek enkele aanbieders geattendeerd op mogelijk onwenselijke of verouderde communicatie en kan dat in de loop van het onderzoek reeds door betrokkenen zijn aangepast.

De zoektocht is handmatig uitgevoerd met een scala aan zoektermen, en geautomatiseerd met een zoekrobot. Alle automatisch gevonden resultaten zijn handmatig gecheckt aan de hand van criteria voor vormen van (mogelijk) misleidend gedrag.

Dit rapport bevat geen lijst met de namen van instellingen die één of meer van onderstaande typen misleiding of onduidelijke communicatie vertonen. De lijst waarop de onderstaande informatie is gebaseerd is vertrouwelijk ter beschikking gesteld aan het ministerie van OCW en de Inspectie voor het hoger onderwijs.

De ordening van mogelijk onwenselijk gebruik van graden, titels en instellingsnamen is met de volgende stappen gebeurd:

- Stap 1: De gevonden resultaten zijn allereerst ingedeeld naar het soort organisatie, waarbij drie soorten aanbieders zijn onderscheiden: onderwijsaanbieders, EVC-aanbieders, diplomamills.
- Stap 2: De onderwijsaanbieders zijn nader onderverdeeld naar een aantal typen misleidende of onduidelijke communicatie. Per type communicatie is aangegeven op basis van welke criteria deze aangeduid zijn als mogelijk misleidend.
- Stap 3: Per soort/type misleiding is aangegeven hoeveel aanbieders in het onderzoek zijn gevonden.
- Stap 4: Ten slotte is per soort organisatie of type misleiding – op basis van de websearch – aangegeven wat de kenmerken van aanbieders globaal zijn (branche/sector, omvang aanbieder, soort opleidingen).

Dit levert het navolgende overzicht op. In totaal zijn circa 60 afzonderlijke instellingen of websites in het overzicht opgenomen. Het overzicht bevat dubbeltellingen, omdat sommige instellingen meerdere vormen van misleidende communicatie hanteren, zoals instellingen die zich hogeschool noemen én termen als hbo-diploma hanteren. Dit soort combinaties van misleidende communicatie kunnen uiteraard versterkend werken. Aan het slot van het overzicht is voor enkele belangrijke combinaties van misleidende communicatie aangegeven hoe vaak die aangetroffen zijn.

Overzicht: Vormen van misleidende communicatie in de praktijk

Soort 1 Niet erkende instellingen die opleidingen of cursussen op hbo- of wo-niveau aanbieden

Dit aanbod leidt niet tot een door OCW erkend diploma, maar vaak tot een eigen branche- of beroepsgerelateerd diploma of certificaat, veelal verbonden aan een branche- of beroepsgerelateerde accreditatie. Er zijn tientallen “accrediterende” instellingen die voor specifieke branches of beroepen in het leven geroepen zijn. Dit opleidingsaanbod is soms voor een leek niet gemakkelijk te onderscheiden van de door de NVAO geaccrediteerde opleidingen, maar een kritische consument moet in staat zijn om het onderscheid te maken.

Op de volgende manieren kunnen deze instellingen grenzen benaderen of overschrijden:

1. Liegen over NVAO-accreditatie

Criterion:

In de communicatie wordt de directe melding gedaan dat de opleiding een NVAO-accreditatie heeft, terwijl dat niet het geval is.

Aangetroffen:

Nul keer.

Typering aanbieders:

Risicogroep vormen de Engelstalige en/of Arabischstalige aanbieders die in en/of vanuit Nederland opereren.

2. (Zeer) sterke suggestie dat het om een erkende instelling of een erkende opleiding gaat

Criterion:

Er is geen directe melding dat er een NVAO-accreditatie is, maar er is een sterke suggestie dat dat wel het geval is door melding te maken van termen als officieel erkende of door de staat of OCW erkende opleidingen.

Aangetroffen:

Vier keer.

Typering aanbieders:

Een Arabischstalige universiteit (breed aanbod), overig in financiële sector.

3. Een erkende opleiding suggereren

Criterion:

Er wordt niet (alleen) gesproken van 'hbo-niveau', maar in direct verband met de aangeboden opleiding van een of meer van de volgende termen:

- hbo/wo (beroeps) opleiding
- bachelor of master (opleiding)
- hbo-/wo-diploma

Aangetroffen:

43 keer.

Typering aanbieders:

Zeer divers, ook enkele (zeer) grote, bekende instellingen met een breed en arbeidsmarktrelevant onderwijsaanbod, relatief veel alternatieve geneeswijzen, massage, coaching, management.

4. Zich hogeschool of universiteit noemen

Criterion:

Instelling noemt zich in de naamgeving of op de website hogeschool of universiteit, is geen door OCW erkende instelling voor hoger onderwijs en biedt opleidingen op niveau van hoger onderwijs aan.

Aangetroffen:

26 keer.

Typering aanbieders:

Internationaal/Arabischstalig, hoek van de alternatieve geneeswijzen.

5. Onduidelijk zijn over NVAO-accreditatie

Criterion:

De instelling suggereert dat de aanvraag van accreditatie bij de NVAO in voorbereiding, in aanvraag of in afhandeling is of een tekst met die strekking.

Aangetroffen:

Zes keer.

Typering aanbieders:

Divers.

6. Bagatellisering of verdraaiing van de NVAO-accreditatie

Criterion:

De NVAO-accreditatie wordt neergezet als een overbodigheid of als een nadeel dat ten koste gaat van flexibiliteit en actualiteit of door te stellen dat NVAO-accreditatie om bepaalde redenen niet kan, bijvoorbeeld omdat het om een deeltijdopleiding gaat.

Aangetroffen:

Twee keer.

Typering aanbieders:

Hoek geneeswijzen.

7. Voor onderwijs of examinering zeggen samen te werken met andere (soms buitenlandse) wel erkende partijen

Criterion:

In de communicatie wordt verwezen naar samenwerkingspartners, die in de praktijk geen partner zijn. Sommige opleidingen zijn ontwikkeld of worden aangeboden dan wel verzorgd door meerdere partijen, waarvan bij voorkeur minstens één aangewezen instelling. Vaak is de status van de samenwerking niet goed achterhaalbaar. Het komt voor dat op de website of in de informatie waarnaar een particuliere partij verwijst geen verwijzing naar die partij is terug te vinden. Soms wordt alleen voor de examinering samengewerkt met een exameninstituut of met een aangewezen instelling en is het onderwijs blijkbaar geheel in handen van de niet-aangewezen opleiding. Door dit soort gelaagde constructies is het vaak lastig te achterhalen wat de kwaliteit is van de opleiding en wat de werkelijke waarde is van de aangeboden opleiding en het bijhorend diploma. Hieronder kunnen ook gevallen van zuivere misleiding zitten, dat wil zeggen dat de geclaimde samenwerking er niet is.

Aangetroffen (dubieuze constructies):

Twee keer.

Typering aanbieders:

Nichespelers bedrijfskunde.

8. Accreditatie ontlenen aan buitenlandse partners

Criterion:

In de communicatie wordt verwezen naar één of meer buitenlandse universiteiten of hogescholen die de accreditatie afdekken, waarbij de constructie gelijk wordt gesteld met accreditatie door de NVAO dan wel die suggestie wordt gewekt.

Aangetroffen (dubieuze constructies):

Drie keer.

Typering aanbieders:

Nichespeler plus twee instellingen met bre(e)d(er) aanbod.

Soort 2 Niet erkende EVC-aanbieders

Criterion:

Niet in het EVC-register van het Kenniscentrum EVC opgenomen EVC-aanbieders die klanten tegen betaling een snel traject richting een diploma beloven en die als enige tegenprestatie (buiten geld) vragen om een schriftelijke samenvatting van de professionele kennis en ervaring.

Bij EVC-procedures ligt het accent op werkervaring als basis voor diplomering. Het EVC-register van het Kenniscentrum EVC bevat bonafide aanbieders. EVC-aanbieders kunnen verkapte diplomamills zijn, waarbij de EVC-procedure een schaamlap of dekmantel is. Ook PhD's/promotietrajecten worden via deze weg aangeboden. In deze vorm kunnen consumenten denken dat het aanbod legitiem is.

Aangetroffen (dubieuze constructie):

Eén keer.

Typering aanbieder:

Zeer omvangrijk, breed aanbod, ook PhD's.

Soort 3 Diplomamills

criterium:

Aanbieders van diploma's die geen enkele tegenprestatie vragen behalve geld.

Hierbij kan ervan worden uitgegaan dat het van weerszijden (aanbieder en klant) duidelijk is dat er nep in het spel is. Hierbij is in principe alles te koop, tot aan PhD's toe. Deze markt is hoofdzakelijk internationaal. Er zijn geen directe aanwijzingen gevonden dat Nederland professionele diplomamills herbergt die zich op internet presenteren met een professioneel vormgegeven aanbod. Wel zijn er signalen dat met name enkele Arabischstalige aanbieders ('universiteiten') in de praktijk weinig meer zijn dan diplomamills. Dit hard maken vergt aanvullend (recherche)onderzoek. Ook zijn er in Nederland in het recente verleden wel incidenten geweest met diplomavervalers. In november 2011 is bijvoorbeeld een Nederlandse diplomavervalser veroordeeld die diploma's aanbod via internet en circa 140 diploma's vervalste. Op internetfora en veilingsites opereren incidenteel van dit soort aanbieders. Dit is niet goed in kaart te brengen omdat dit aanbod erg wisselend is. Verder is de kwaliteit van dit aanbod erg dubieus.

Aangetroffen:

Nul keer (professioneel, 'betrouwbaar' ogend aanbod). Enkele keren als het gaat om incidenteel aanbod van 'vrije jongens' op internetfora.

Typering aanbieders:

Geïsoleerd aanbod van opportunisten. Risicogroep, c.q. verdacht zijn enkele Arabischstalige 'universiteiten' die in of vanuit Nederland opereren en weinig meer dan een diplomamill kunnen zijn.

Combinaties van misleidende communicatie

Zoals gezegd kunnen combinaties van vormen van misleidende communicatie elkaar versterken. De belangrijkste combinaties zijn:

- a. De sterke suggestie van erkende opleidingen wekken én zich universiteit of hogeschool noemen (combinatie van 2 en 4). Dit is aangetroffen bij twee aanbieders.
- b. Een erkende opleiding suggereren én zich universiteit of hogeschool noemen (combinatie van 3 en 4). Dit is aangetroffen bij zestien aanbieders.

Als we bij deze achttien onderwijsaanbieders met combinaties van misleidende communicatie nog enkele aanbieders voegen die naar de inschatting van de onderzoekers ook behoren tot de relatief zware gevallen van misleiding, dan ontstaat er een groep van ongeveer twintig onderwijsaanbieders die tot de kern van dit onderzoek behoort. Typering van deze groep levert het volgende beeld op:

Veel Engelstalige en van oorsprong Arabische aanbieders met een breed aanbod.

Van de nichespelers zijn er relatief veel actief in de hoek van financiën/management of de alternatieve geneeswijzen/spiritualiteit.

Conclusies aangetroffen vormen van misleidende communicatie

Bij elkaar genomen zijn er een behoorlijk aantal (rond de 60) instellingen gevonden die op één of meerdere manieren onzorgvuldig communiceren over hun instelling of hun opleidingen. Binnen die groep vallen ook betrekkelijk onschuldige 'overtredingen'. Voorbeeld zijn instellingen die op zich duidelijk zijn over het feit dat het niet om een in het CROHO opgenomen opleiding gaat en ook meestal spreken over hbo- of wo-niveau, maar toch op één of enkele plekken schrijven over een hbo- of wo-opleiding. Dit zijn gemakkelijk te corrigeren onzorgvuldigheden die ook niet representatief hoeven te zijn voor hoe die aanbieder 'in elkaar steekt'. Daarnaast is er een groep van circa 20 aanbieders waarbij vormen van misleiding en onzorgvuldigheden wel bewust onderdeel lijken uit te maken van de bedrijfsfilosofie. Meest opvallende is daarbij dat er geen harde aanwijzingen voor diplomamills van Nederlandse bodem zijn aangetroffen. Dit is opvallend omdat in eerdere, recente onderzoeken (zie bijvoorbeeld Zoontjes en Nijssen, 2010) Nederland nog relatief hoog scoorde met een aantal diplomamills van 34. Dat grote verschil

kan liggen aan de gehanteerde onderzoeksmethode en definitie. In eerdere onderzoeken zijn ook historische gevallen meegerekend, terwijl in het voorliggende onderzoek alleen is gekeken naar de actuele situatie. Verder is in dit onderzoek alleen het professioneel ogende aanbod meegeteld. 'Cowboys' en 'vrije jongens' die actief kunnen zijn op veilingsites en internetfora en snel kunnen komen en gaan, zijn niet meegeteld. Overigens is ook dat soort aanbod van opportunisten weinig aangetroffen en gaat het vermoedelijk om aanbod dat lokaal of in kleine, geïsoleerde netwerken en internetfora circuleert.

4.2 Vraagkant: werkgevers en studenten

Potentiële slachtoffers van dubieuze diploma's zijn werkgevers, die misleid kunnen worden. Het voeren van niet erkende graden, titels of diploma's beoogt immers merendeels om uiteindelijk een werkgever te imponeren teneinde een gewenste baan te bemachtigen. Dit heeft minder kans naarmate werkgevers in Nederland hierop alert zijn. Een informatiepunt als www.diplomamills.nl kan werkgevers daarbij helpen, maar essentieel is dat werkgevers zelf kritisch zijn op cv's. Niet duidelijk is of werkgevers dat in voldoende mate zijn en ernaar handelen. Ook is weinig bekend over de praktijkervaringen van werkgevers met misleiding en onwenselijk gebruik van diploma's door sollicitanten.

Bestaand onderzoek

Er is wel veel onderzoek gedaan naar liegen in cv's. Het onderzoek is evenwel niet allemaal even wetenschappelijk of grootschalig. Een internationale analyse op de sociale netwerksite LinkedIn leverde meer dan duizend professionals op deze website op die een diploma van een diplomamill publiceerden (Cohen & Winch, 2010). Verschillende onderzoeken onder recruiters en van cv's leveren sterk verschillende cijfers op. The Risk Advisory Group bijvoorbeeld voert regelmatig een onderzoek uit naar leugens die worden vermeld op cv's. Na het vergelijken van bijna 3.000 cv's bleek in 2008 dat de grootste toename van leugens de opleiding betrof; hierover zou 22 procent van de sollicitanten op enigerlei wijze onwaarheden vermelden. Interne cursussen veranderen dan in 'opleidingen', onafgemaakte opleidingen zijn wel afgemaakt en ook kan het gaan om valse diploma's.

Onderzoek in 2006 van Ecorys in opdracht van OCW biedt een poging tot het in kaart brengen van liegen in cv's in Nederland⁴. Uit het (in opzet kleinschalige) onderzoek blijkt dat het gebruik van nepdiploma's (vooralsnog) beperkt is. Uit een screening van een cv-database bleek dat 0,02 procent van de cv's een nepdiploma bevatte, dat wil zeggen 1 op de 5.000 cv's. Een screening van de personeelsdossiers van een internationaal bedrijf leverde een veel groter aantal op: daar zou in 0,6 procent van de cv's sprake zijn van een nepdiploma, oftewel 1 op de 160. Dat ging bij dat bedrijf overwegend om de titel Master of Business Administration (MBA). Verder bleek uit gesprekken met negen werkgevers door Ecorys dat bij vier van hen incidenteel diplomafraude was geconstateerd. Aangezien deze negen werkgevers cv's nauwelijks screenen op diplomafraude en ook slecht bekend waren met het fenomeen diplomamills, gaf dit geen betrouwbaar beeld van de feitelijke omvang van het gebruik van nepdiploma's.

Ook bij het Nuffic en DUO (IB-groep) is de ervaring met nepdiploma's (zeer) gering, blijkt uit eerdere inventarisaties.

Conclusie bestaand onderzoek vraagkant

Conclusie uit het bestaande onderzoek kan zijn dat er beperkt inzicht is in de omvang van het probleem met dubieuze of valse diploma's. Indicaties zijn dat het aantal nepdiploma's klein is.

⁴ Ruud van der Aa e.a., *Het gebruik van nepdiploma's op de Nederlandse arbeidsmarkt*, Ecorys, mei 2006.

4.2.1 Resultaten enquête en interviews onder werkgevers

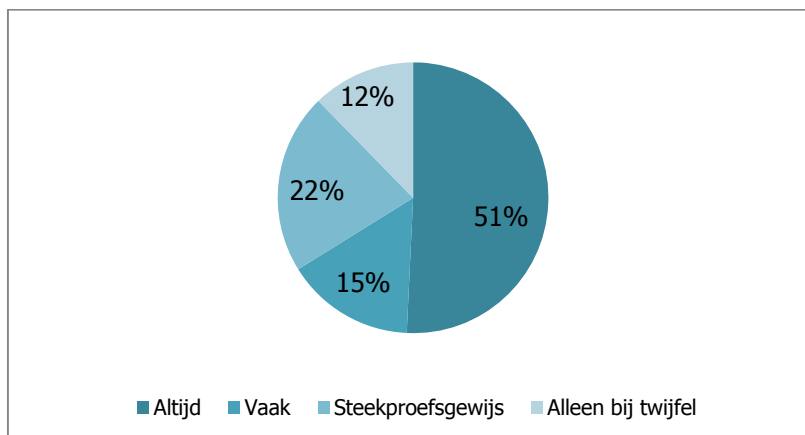
Door ResearchNed is een selectie van Nederlandse bedrijven bevestigd via een online enquête. Vervolgens is via een handmatige selectie van instellingen een aantal bedrijven benaderd die telefonisch geïnterviewd zijn.

Enquête werkgevers

Voor de online enquête zijn in totaal 7000 personen via e-mail benaderd om deel te nemen aan het onderzoek. Met de selectie van de e-mailadressen is zoveel mogelijk geprobeerd personen te benaderen die werkzaam zijn op een P&O- of HR-afdeling van een bedrijf. Ondanks herhaaldelijke verzoeken om deel te nemen heeft slechts 2,5 procent de enquête volledig ingevuld. Om meer inzicht te krijgen in de mate waarin werkgevers de diploma's van hun sollicitanten en werknemers screenen, is aanvullend een aantal telefoongesprekken met grote werkgevers in Nederland gevoerd.

Vanwege de lage respons geven we de resultaten van de online enquête met het nodige voorbehoud. Ruim een derde (39,9%) van de respondenten geeft aan dat ze diploma's van sollicitanten of medewerkers controleren. Bij een uitsplitsing naar branche blijkt dat de meeste controles plaatsvinden in de financiële of persoonlijke dienstverlening. Wanneer de werkgevers aangeven diploma's te controleren, doet meer dan de helft dit consequent bij iedere sollicitant of medewerker (figuur 1).

Figuur 1 Hoe vaak controleert u diploma's van sollicitanten of medewerkers? (n=65)

Het aantal dubieuze gevallen dat men is tegen gekomen valt mee. Ruim 90 procent van de respondenten is nog nooit een dubieus diploma tegen gekomen (tabel 1). Van de acht procent die aangeeft wel eens een sollicitant of werknemer getroffen te hebben waarbij het diploma niet juist was, varieert het aantal keer dat dit is voorgekomen van één tot vijftien gevallen.

Tabel 1 Heeft u ervaring met nepdiploma's of met diploma's waarvan ten onrechte werd gesuggereerd dat het om formeel erkende hbo- of wo-diploma's ging?

	N	%
Nee	149	92,0
Ja, incidenteel	12	7,4
Ja, enkele keren per jaar	1	0,6
Totaal	162	

Binnen de groep van respondenten die aangeeft ervaring te hebben met dubieuze diploma's geeft minder dan de helft aan het idee te hebben dat dit aantal is toegenomen in de afgelopen jaren. Bij twijfel schakelt ruim de helft van deze groep geen hulp in van overige instanties. Een deel schakelt hulp in van officiële

instanties of externe bureaus die gespecialiseerd zijn in cv-onderzoek (respectievelijk een kwart en een vijfde deel van de respondenten).

Telefonische interviews

Het online gedeelte van het werkgeversonderzoek geeft vanwege de beperkte respons slechts een kleine doorkijk in de mate waarin werkgevers bezig zijn met de controle op diploma's van sollicitanten of medewerkers. Het aantal gevallen waarin er sprake was van een dubieus diploma is gering. Het telefonische gedeelte van het werkgeversonderzoek gaf meer mogelijkheden tot verdiepende vragen. Zo konden we nader ingaan op wat er gedaan wordt (zou worden) als er een dubieus diploma gevonden werd, ook al had zich tot op heden een dergelijke situatie niet voorgedaan.

In de telefonische enquêtes zijn uit de top 100 van Nederlandse bedrijven in totaal 22 bedrijven geselecteerd op basis van het aantal openstaande vacatures voor hoger opgeleiden (hbo+). Hiervan is met dertien bedrijven daadwerkelijk contact geweest. Het merendeel van deze bedrijven bevindt zich in de financiële en persoonlijke dienstverlening. Twee bedrijven vallen binnen de sector chemie, één bedrijf binnen de horeca en twee bedrijven in de media-branche. In de telefoongesprekken is veelal gesproken met de HR manager of de recruiter van het bedrijf; deze personen waren allen goed op de hoogte van het protocol rondom de screening van de diploma's van sollicitanten (nieuwe) medewerkers.

Elf van de dertien bedrijven gaven aan altijd de diploma's van hun sollicitanten te checken. De twee bedrijven die dit nu niet consequent doen, waren beide op zoek naar manieren om dit wel te gaan doen. Eén van deze bedrijven was bezig een systeem op te zetten waarbij de diploma's gescreend werden omdat ze het idee hadden dat er bij concurrerende bedrijven wel eens sprake was van dubieuze diploma's. Welke bedrijven dit waren kon de respondent niet aangeven. Het andere bedrijf vond de kanalen waarmee een diploma gecontroleerd kan worden niet inzichtelijk genoeg. Het leek nu nog te veel 'gedoe'. Deze respondent gaf wel aan erg geïnteresseerd te zijn in de verschillende controle-kanalen zoals het CIDM en het toekomstige diplomaregister.

Van de dertien telefonisch ondervraagde bedrijven gaven er drie aan een enkele keer een dubieus diploma tegen te zijn gekomen. De respondenten durfden echter geen harde uitspraken te doen over hoe vaak dit exact is voorgekomen en wat er precies aan de hand was met deze diploma's. Eén bedrijf gaf aan dat wanneer er sprake was van een dubieus diploma, dit veelal mbo-diploma's waren.

Het gros van de respondenten kon niet aangeven of er een toe- of afname van het aantal dubieuze diploma's was, aangezien ze er te weinig ervaring mee hadden. Eén bedrijf had het idee dat het aantal incidenten met diploma's wel was toegenomen, maar dan met name binnen de beroepsopleidingen. Concrete voorbeelden kon men niet noemen.

Vier bedrijven geven aan hulp in te schakelen bij twijfel over een diploma. Wanneer dit nooit nodig was geweest, stond dit wel in een protocol geschreven. Er is daarbij een aantal mogelijke manieren van hulp benoemd:

- de instelling waar het zogenaamde diploma behaald is wordt benaderd;
- er wordt navraag gedaan bij DUO;
- er wordt een extern bureau ingeschakeld dat gespecialiseerd is in cv-onderzoek;
- in overleg met de sollicitant wordt bepaald wat de opties zijn.

Conclusies werkgeversonderzoek

Bij werkgevers zijn er geen sterke signalen over valse of onduidelijke diploma's. Daarbij lijkt de alertheid bij bedrijven, zeker bij de geïnterviewde grote bedrijven, relatief groot. Bijna alle geïnterviewde bedrijven hanteren naar eigen zeggen een diplomacheck.

Het onderzoek geeft geen inzicht in de frequentie van en de omgang met subtielere vormen van dubieus diplomagebruik: opleidingen op 'hbo-niveau' of 'wo-niveau' die door de houders van die diploma's in sollicitaties gelijk gesteld worden met NVAO-geaccrediteerde opleidingen.

4.2.2 Analyse sociale media

Op basis van de onderverdeling van gevonden instellingen in categorieën (paragraaf 4.1), is een selectie gemaakt van zestien instellingen die nader zijn onderzocht op netwerksite LinkedIn. Deze nadere zoekopdracht is uitgevoerd door Parabots.

Van de zestien instellingsnamen die in de zoektocht zijn meegenomen, zijn slechts van negen instellingen resultaten op LinkedIn gevonden. In totaal zijn er 485 personen gevonden die één van deze instellingen in hun profiel hadden staan. Bij een handmatige controle van deze lijst bleek dat een meerderheid van de gevonden personen (54%) stelt tevens een opleiding gevolgd te hebben aan een erkende instelling voor hoger onderwijs. Er is niet gekeken naar mbo-instellingen. Vervolgens is bekeken in welke sectoren de personen nu werkzaam zijn. Hieruit blijkt dat de meeste personen die via de zoektocht op LinkedIn gevonden zijn momenteel werkzaam zijn in de zakelijke dienstverlening, gevolgd door de detailhandel (tabel 2).

Tabel 2 *LinkedIn resultaten naar sector*

Sector	aantal
Zakelijke en persoonlijke dienstverlening	74
Detailhandel, groothandel en ambachten	33
Overig (studenten/werkzoekenden)	24
Overheid	17
Zorg	14
Vervoer en logistiek	13
Coaching en begeleiding	12
Industrie	11
Kunst, Cultuur en Media	9
Alternatief (energetisch therapeut, haptotherapeut, gelukstrainer e.d.)	8
Bouwnijverheid	5
Horeca, recreatie en catering	3
Agrosector	1
Eindtotaal	224

Een belangrijke noot in deze is dat het niet duidelijk is welke opleidingen exact zijn gevolgd aan de instellingen die zijn meegenomen in dit deel van het onderzoek. Een aantal van deze instellingen biedt naast (mogelijk misleidende) hbo/wo-opleidingen tevens cursussen aan, die niet vergelijkbaar zijn met volledige opleidingen en waarvan niet de suggestie wordt gewekt dat het om geaccrediteerd aanbod gaat. Daarnaast is het mogelijk dat personen eerst een mbo-opleiding hebben afgerond, daarna een opleiding hebben gevolgd aan één van de instellingen die zijn meegenomen in het onderzoek en op het moment een beroep op mbo-niveau uitoefenen.

4.2.3 Overige bevraging: ambassades, toelatingscommissies

De overige bevragingen door ResearchNed leverde wisselende aanwijzingen op voor misstanden in Nederland.

Ambassades

De online bevraging van verschillende ambassades, naar aanleiding van concrete signalen van OCW en de onderwijsinspectie, leverde weinig bruikbare informatie op. Voor het merendeel van de buitenlandse ambassades in Nederland leek het geen dagelijks thema van belang.

Enkele telefonische interviews met medewerkers van Nederlandse ambassades in de Arabische landen leverden wel interessante informatie op. Bij die Nederlandse ambassades zijn er gevallen bekend waarbij instellingen aangeven een universiteit te zijn en studenten werven om in Nederland deze zogenaamde universitaire studies te volgen. Ambassades komen hiermee in aanraking omdat er bijvoorbeeld bij de ambassade wordt nagevraagd of men een visum kan krijgen voor dit soort studies. Men heeft het sterke vermoeden dat het hier gaat om malafide organisaties, die neigen naar diplomamills. Het is voorgekomen dat er diploma's zijn vervalst door het gebruik van valse handtekeningen en/of stempels. Daarnaast is het niet duidelijk of er daadwerkelijk sprake is van onderwijs voor de studenten.

De ambassades geven aan hier wel melding van te doen bij het ministerie van OCW, maar dat er weinig actie op volgt omdat het ministerie volgens de wet ook weinig kan doen. Meer en beter communicatie tussen het ministerie van OCW en de betreffende ambassades lijkt nodig. Daarnaast zal vanuit Nederland aandacht besteed kunnen worden aan teksten die als voorlichtingsmateriaal kunnen dienen voor de ambassades. Zij kunnen op hun beurt deze teksten vertalen en verspreiden. Ook hebben de ambassades behoefte aan meer directe voorlichting over welke instellingen wel kwaliteit leveren en hoe dat herkend kan worden. Websites als van het CROHO en www.studiekeuze123.nl kunnen hierbij als basis dienen.

Toelatingscommissies universiteiten en hogescholen

De Toelatingscommissies van de Nederlandse universiteiten komen weinig dubieuze diploma's tegen. Deze commissies behandelen verzoeken van aanstaande studenten van 21 jaar of ouder die niet het juiste diploma hebben. Navraag bij de toelatingscommissies van de Universiteit Leiden en van de VU Amsterdam leverde op dat dubieuze of nepdiploma's inderdaad voorkomen, maar in zeer geringe aantallen. De toelatingscommissies constateren dat hooguit een paar keer per jaar. Procedures en checks zijn daarbij zo ingericht om alle onregelmatigheden op te sporen. Bij de VU bijvoorbeeld ging het in de laatste jaren maar om één geval waarbij een niet geaccrediteerde graad van een Nederlandse instelling in het geding was. Ervaringen bij hogescholen kunnen anders liggen. Een contactpersoon bij hogeschool InHolland geeft aan dat zij per jaar in de orde van grootte van enkele tientallen keren 'curieuze' c.q. dubieuze diploma's tegenkomen, overwegend op niveau van mbo-4 of havo/vwo. Het grootste probleem voor hogescholen ligt bij de diplomering door particuliere instellingen op geclaimd mbo-4 niveau, waarbij de opleiding erg kan lijken op een in het crebo opgenomen opleiding van diezelfde instelling, maar in de praktijk geen erkende status heeft. Volgens deze informant denken de meeste houders van dit soort diploma's dat het goed zit en handelen zij te goeder trouw. Betere wettelijke bescherming van diploma's heeft daardoor ook het voordeel dat er een betere consumentenbescherming is. Volgens onze informant is de inspectie wel alerter geworden op erkende instellingen in het mbo die ook niet in het crebo opgenomen opleidingen aanbieden.

5 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

In dit onderzoek zijn circa 60 organisaties gevonden die op één of meerdere manieren onzorgvuldig of misleidend communiceren over hun opleidingsaanbod. In de meeste gevallen gaat het daarbij om betrekkelijk onschuldige overtredingen, waarbij het voor een kritische consument duidelijk blijft wat de status van de aangeboden opleiding is. In ongeveer 20 gevallen gaat het om organisaties waarbij onzorgvuldig of wenselijk gebruik van (instellings)namen, graden en titels een bewust onderdeel lijkt te zijn van de marketingstrategie. In weer een kleiner deel gaat het om organisaties waar er sprake is van bewuste misleiding, fraude en oplichting. Er is daarbij slechts één website gevonden die – via een EVC-procedure – duidelijk nepdiploma's aanbiedt. Bij de overige gevallen is er steeds minstens de schijn van een normaal onderwijstraject. Glashard liegen over NVAO-accreditatie is door ons in de onderzochte periode niet aangetroffen.

Aan de afnemerskant lijkt de alertheid van werkgevers op dubieuze diploma's gegroeid en zeker bij de grote bedrijven voldoende. Werkgevers rapporteren evenwel weinig problemen met diploma's.

De onderzoeksvragen zijn verder als volgt te beantwoorden.

1. *Hoe vaak komt het voor dat instellingen die niet op grond van de WHW erkend zijn, in hun studievoorzichting en overige communicatie ten onrechte suggereren erkend te zijn als universiteit of hogeschool, of erkend hoger onderwijs aan te bieden of erkende graden, titels en diploma's af te geven?*
2. *Wat voor gevallen van misleiding/onzorgvuldige communicatie door instellingen die niet zijn erkend op grond van de WHW, komen we tegen op de Nederlandse markt?*
3. *Komt het voor dat oneigenlijk promotietrajecten plaatsvinden of PhD's op onterechte gronden worden afgegeven?*

Vragen 1 t/m 3 zijn beantwoord met de classificatie van misleidend of onzorgvuldig gedrag in paragraaf 4.1. Het vaakst aangetroffen zijn instellingen die vaak op zich duidelijk zijn over hun CROHO-status, maar wel hun aanbod als hbo- of wo-opleiding vermelden. Dit komt betrekkelijk vaak voor (43 gevonden gevallen). Daardoor wordt de scheidslijn tussen erkend en niet-erkend hoger onderwijs onmiskenbaar vaag. Wij vonden daarnaast 26 niet erkende instellingen die zich hogeschool of universiteit noemen. Daarbij kunnen vormen van misleidende communicatie elkaar versterken. We vonden achttien instellingen die zowel zich universiteit of hogeschool noemen én suggereren dat het om erkende opleidingen gaat, door gebruik te maken van termen als hbo-/wo-diploma of -opleiding of bachelor/masterprogramma.

De belangrijkste conclusie dat zowel liegen over NVAO-accreditatie als professionele diplomamills in Nederland zeldzaam zijn, betekent niet dat het probleem van valse diploma's in Nederland afwezig is. Via internet is een internationaal aanbod van diplomamills makkelijk vindbaar. Bovendien kan één efficiënt opererende malafide Nederlandse aanbieder al veel schade aanrichten. Het blijft dus zaak deze markt goed te bewaken. Belangrijke risicogroep zijn hier Arabischstalige instellingen, waarbij er meerdere signalen zijn dat een aantal van deze instellingen over de rand van de wet opereren.

Verder mag ook worden vastgesteld dat de meeste particuliere onderwijsaanbieders helder en fair zijn over de status en kwaliteit van hun opleidingen. De rol van de NRTO – de brancheorganisatie van particuliere onderwijsinstellingen – mag hierin worden geprezen. De NRTO spant zich in voor transparantie en eerlijke communicatie over niet erkende opleidingen. Het belang hiervan ligt niet alleen bij de samenleving, maar ook bij de NRTO, c.q. de (goedwillende) particuliere instellingen zelf. De markt voor particuliere opleidingen is immers gebaat bij transparantie en vertrouwen bij consumenten.

4. *Welk beeld ontstaat uit de inventarisatie van het soort aanbieders die het afgelopen jaar actief waren.*

In Nederland lijkt het probleem beperkter dan is gesuggereerd. Veel waargenomen voorbeelden van onzorgvuldige communicatie zijn betrekkelijk onschuldig, bijvoorbeeld een opleiding aromatherapie die zich als hbo-opleiding neerzet daar waar een omschrijving als opleiding op 'hbo-niveau' aangewezen was. Als we de hele lijst van gevonden voorbeelden van onderwijsaanbieders met onzorgvuldige of misleidende communicatie aanschouwen, dan zijn er grosso modo drie hoofdtypen te onderscheiden:

- instellingen met een breed aanbod aan opleidingen, waaronder relatief veel Engels-/Arabischtalige instellingen;
- nichespelers met een smal aanbod in de hoek van de natuurgeneeswijzen, spiritualiteit, massage, coaching;
- nichespelers met een smal tot een wat breder aanbod van opleidingen in de hoek van management, bedrijfskunde, marketing en financiën.

Kanttekening bij de nichespelers is dat de beide genoemde hoeken simpelweg een groot en divers, particulier opleidingsaanbod herbergen.

Opvallend is het relatief groot aantal dubieuze Arabischtalige aanbieders die in of vanuit Nederland opereren. Ook de naar oordeel van de onderzoekers groep zwaardere 'overtreders' (circa twintig websites/instellingen) bevat relatief veel Arabischtalige aanbieders die in of vanuit Nederland opereren met een breed aanbod aan opleidingen. Bij de nichespelers in deze groep gaat het relatief vaak om aanbod in de hoek van financiën/marketing en de alternatieve geneeswijzen.

Een (internationaal) probleem vormen de EVC-aanbieders. Een EVC-procedure als dekmantel of schaamlap voor een snel diploma is meer inventief, minder makkelijk opspoorbaar en potentieel ook meer schadelijk voor het vertrouwen in diploma's. Bij deze vorm van diplomafraude kunnen immers de afnemers van een diploma zelf denken dat het in orde is en daar met vertrouwen ook naar handelen, wat het vertrouwen in diploma's verder kan aantasten. Momenteel is het aantal malafide EVC-aanbieders in Nederland gering. De aanbieder die wel actief is, is evenwel een hardnekkig probleemgeval die zich manifesteert onder wisselende namen en een breed scala aan dubieuze diplomaroutes biedt, ook PhD's. De weg van EVC leent zich zeer goed voor minder goedwillende marktpartijen. Een scherp toezicht op EVC-procedures is daarom belangrijk.

5. *Wat zijn de kenmerken van de klanten van dit soort onderwijs (studenten en werkgevers)? Zijn zij zich bewust van de status van het desbetreffend onderwijs?*

Onder werkgevers lijkt de alertheid op dubieuze diploma's toegenomen en redelijk groot, als vergeleken wordt met het eerdere onderzoek van Ecorys (2006). De geïnterviewde grote bedrijven hebben allen actief beleid ontwikkeld of waren daarmee bezig. Vraag is echter wel waar bedrijven op letten. Aannemelijk is dat werkgevers vooral gespist zijn op echte nepdiploma's. Het onderscheid dat in dit onderzoek het meest aanleiding geeft tot onduidelijkheden – het verschil tussen wettelijk erkende ho-opleidingen en opleidingen van 'ho-niveau' – kan ze mogelijk ontgaan.

Veel van de via LinkedIn gevonden personen die te verbinden zijn met een dubieus diploma zijn werkzaam in de zakelijke dienstverlening. Uit andere onderzoeken blijkt dat alertheid bij werkgevers op dubieuze diploma's in de hoek van bedrijfskunde/financiën het meest urgent is.

Een meerderheid van de door ons gevonden afnemers stelt daarbij over een eerder behaald erkend ho-diploma te beschikken. Dat tempert mogelijk de ernst van de problematiek. In een minderheid van de gevallen zou het kunnen gaan om een dubieus diploma als hoofdopleiding, maar in veel gevallen kan het ook gaan om een cursus of deel van een opleiding.

Het bewustzijn van studenten ten aanzien van de status van opleidingen is voor het hoger onderwijs in dit onderzoek niet direct achterhaald kunnen worden. Uit de hbo-sector komt wel een duidelijk signaal dat houders van mbo-papieren die erg lijken op diploma's van erkende, in het crebo opgenomen opleidingen, in de praktijk vaak niet lijken te weten dat hun diploma geen erkende status heeft en daardoor

bijvoorbeeld geen directe toegang biedt tot een hogeschool. Dit levert nogal eens fikse teleurstellingen op bij studenten. Aannemelijk is dat dit bij hbo- en wo-'diploma's ook voorkomt. Een betere bescherming van diploma's biedt daardoor ook een betere consumentenbescherming.

6. *Hoe vaak komt het voor dat iemand ten onrechte een titel of graad voert in Nederland, wordt dit in de regel op korte termijn ontdekt en wat zijn de consequenties?*

Vanuit ons onderzoek is moeilijk te zeggen hoe vaak het voorkomt dat iemand ten onrechte een graad of titel voert, hetzij doordat die persoon een diploma heeft van een dubieuze instelling hetzij doordat die persoon gewoon liegt over een diploma. De aanwijzingen die er zijn, wijzen er op dat het om kleine aantallen gaat. Aan studentenzijde kon dit in dit onderzoek niet rechtstreeks worden onderzocht. Beperkende factor was daarbij ook dat er geen duidelijke misdrager aan de opleidingenkant is geïdentificeerd, waarop doorgezocht kon worden. Uit het onderzoek onder werkgevers en de overige bevragingen door ResearchNed blijkt dat het weinig voorkomt dat nepdiploma's worden ontdekt. De meeste werkgevers hebben hier geen enkele ervaring mee, ondanks de geconstateerde alertheid.

7. *Is er sprake van een opwaartse of neerwaartse trend?*

Er zijn aan de kant van de onderwijsaanbieders weinig aanwijzingen voor een opwaartse trend. Het blijkt in elk geval niet uit de websearch, als we de opbrengsten daaruit vergelijken met eerdere signalen vanuit de inspectie, het ministerie en het CIDM. Eerder zou gezegd kunnen worden dat de omvang van de problematiek mee lijkt te vallen, gelet op de politieke en maatschappelijke aandacht. Opvallend is zoals gezegd vooral dat de diplomamills die vanuit Nederland zouden opereren, in de praktijk niet goed vindbaar zijn. Dat wijkt af van eerdere bevindingen, waarin sprake was van een relatief groot aantal diplomamills in Nederland.

Aan werkgeverszijde zijn de meningen wisselend. Een aantal werkgevers meldt wel een opwaartse trend, maar dat kan er ook aan liggen dat ze er alerter op zijn geworden.

Het probleem lijkt ook wat afgenomen doordat bepaalde dubieuze websites niet of nauwelijks actief lijken te zijn en anderen zijn opgeheven. Handhaving lijkt daarbij te werken: enkele gevallen van misleidende of onzorgvuldige communicatie zijn hersteld na acties vanuit het ministerie of de inspectie. Het aanbod blijkt sowieso erg dynamisch. Zelfs in de beperkte periode dat dit onderzoek liep, verdwenen of veranderden dubieuze websites.

8. *Welke namen en graden moeten/kunnen worden beschermd en welke omschrijvingen kunnen worden vrijgelaten?*

Betere handhaving aan de hand van duidelijkere regels kan effect hebben. De NRTO geeft aan dat duidelijkere regels en een daarop gebaseerde gedragscode voor leden van de NRTO disciplinerend en richtinggevend werkt. Daarbij is van belang voor ogen te houden dat veel aanbieders met onzorgvuldige of misleidende communicatie niet uit criminele intenties lijken te handelen, maar enkel de grenzen van de marketing opzoeken. Deze instellingen aanspreken vanuit een helder wettelijk kader zal dus, verwachten wij, effect hebben. Vraag is dan welke namen en graden beschermd zouden moeten worden.

Vooropgesteld zij daarbij dat de grote creativiteit waarmee opleidingen nu in de markt worden gezet, nooit helemaal is af te dekken met regels. Dat gezegd hebbende is het te overwegen om de belangrijkste benamingen en graden beter te beschermen. Daarbij zijn er naar onze mening vier opties:

1. opleidingsbenamingen en -omschrijvingen beter beschermen;
2. instellingsnamen beter beschermen;
3. de terminologie/procedures rondom EVC beter beschermen;
4. betere bescherming van graden aan zowel gebruikers- als aanbodkant.

Ad (1) Belangrijkste winst wordt naar onze mening geboekt als niet erkende instellingen alleen nog kunnen spreken van hbo-niveau en wo-niveau en niet van hbo/wo-opleiding of hbo/wo-studie of hbo/wo-

programma of bachelor/master opleiding of iets dergelijks. Die omschrijvingen zijn het meest rechtstreeks verwarrend over de status van een opleiding, ook voor werkgevers. Duidelijk moet dus zijn dat het slechts om een aanduiding van het niveau gaat.

Ad (2) Ook van belang is ons inziens de bescherming van de termen 'universiteit', 'hogeschool', 'university' en 'university of applied sciences'. Dan moet er wel een oplossing zijn voor instellingen, zoals de volksuniversiteit, die overduidelijk geen academische intenties hebben en waarvoor dan uitzonderingen gemaakt moeten worden. Ook is complicerend dat er in de praktijk andere benamingen mogelijk zijn, die ook de suggestie wekken van erkend hoger onderwijs, zoals 'academie', 'college', 'wetenschappelijk of academisch instituut', 'instituut/instelling voor hoger beroepsonderwijs', 'instituut voor toegepaste wetenschappen'. Ook die termen allemaal beschermen zou ons inziens te ver voeren.

Een betere bescherming van instellingsnamen is dus zeker te overwegen en zinvol, maar lijkt iets minder urgent dan de bescherming van opleidingsbenamingen en -omschrijvingen, zeker als de betreffende instelling verder duidelijk is over de status van de aangeboden opleidingen. Leidend zou dus naar onze mening moeten zijn wat bij een specifieke opleiding staat vermeld over de status van die opleiding en van het diploma.

Ad (3) Zoals hierboven al gezegd, verdienen de EVC-procedures en de mogelijke diplomatoekenning die daaraan is verbonden, optimale bescherming. Te overwegen is daarom om ook het aanbod van een EVC-procedure wettelijk te beschermen en te beperken tot de groep erkende EVC-aanbieders.

Ad 4) De (internationale) graden 'bachelor' en 'master' zijn nu niet wettelijk beschermd. Het is ons inziens logisch om ook voor graden waarbij verlening voorbehouden is aan instellingen die aan wettelijke eisen moeten voldoen, ook wettelijke bescherming te organiseren vergelijkbaar met die voor de oude titels drs., ir en ing. De bescherming wordt hiermee uitgebreid naar het gehele hbo-domein. Handhaving zal lastig zijn, maar het schept in elk geval heldere wettelijke kaders.

Overige aanbevelingen en opmerkingen

- Voorlichting: Goede voorlichting van alle betrokkenen blijft van belang. Werkgevers die cv's van sollicitanten en werknemers beoordelen zijn de belangrijkste poortwachters voor het uitfilteren van dubieuze diploma's. Ook vanuit de ondervraagde ambassades komen duidelijke signalen dat er bij hen behoefte is aan meer duidelijkheid en voorlichting over bonafide en dubieuze opleidingen en instellingen. Ook kunnen studenten beter voorgelicht worden over de status van opleidingen. Het is zeer de vraag of de gemiddelde consument goed onderscheid kan maken tussen accreditatie door de NVAO, overige vormen van accreditaties en keurmerken en onzorgvuldige/misleidende communicatie.

- Onderzoek mbo-sector: dat ook in de mbo-sector onzorgvuldige communicatie voorkomt. Aan te bevelen is om daarnaar aanvullend onderzoek te doen.

- Instellingen binnen het bestel: Uit dit onderzoek komen diverse signalen dat een deel van het probleem zit bij de instellingen die wel rechtspersoon voor hoger onderwijs zijn en naast NVAO-geaccrediteerde opleidingen ook overige opleidingen aanbieden. Juist bij het niet-geaccrediteerde aanbod van wel erkende instellingen kan gemakkelijk de indruk ontstaan dat het om erkende opleidingen gaat. Ook in de mbo-sector zijn er aanwijzingen dat er daar onzorgvuldigheden optreden bij opleidingen die naast crebo-opleidingen worden aangeboden. Dit viel verder buiten de onderzoeksopdracht aan ResearchNed.

- Diplomaregister werkt: Uit de gesprekken met informanten komt naar voren dat een goed werkend diplomaregister een belangrijke maatregel is. Ook de geïnterviewde werkgevers reageerden positief op een diplomaregister.

- Toezicht/handhaving: Bij strengere regels hoort ook handhaving. Blijvend toezicht op de markt houden kan eraan bijdragen dat de omvang van de problematiek afneemt. Bij een continu toezicht op onwenselijk

te achten communicatie over opleidingen zijn veel partijen gebaat. Onderzocht zou kunnen worden of het mogelijk is om op basis van de huidige lijst van gevonden instellingen een automatische internet-classifier te maken en te 'trainen' die pagina's van dubieuze opleidingsites herkent. Met zo'n classifier kan beter op internet worden gezocht naar onwenselijk gedrag van onderwijsinstellingen.